

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ
УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА**

**ЗАТВЕРДЖЕНО НА ЗАСІДАННІ КАФЕДРИ
КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА
ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА
ПРОТОКОЛ № 5 ВІД «12» ГРУДНЯ 2017 Р.
_____ ПРОФ. ГОЛОВЕЙ В. Ю.**

**ЗАТВЕРДЖЕНО НА ЗАСІДАННІ
ВЧЕНОЇ РАДИ ФАКУЛЬТЕТУ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ПРОТОКОЛ № 7 ВІД «27» ГРУДНЯ 2017 Р.
_____ ПРОФ. ГОРДІЙЧУК А. М.**

**ПРОГРАМА
ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ
«КУЛЬТУРОЛОГІЯ»
ОС «БАКАЛАВР»
(ДЕННА/ЗАОЧНА ФОРМИ НАВЧАННЯ)**

ВСТУП

Для проведення оцінки фахових знань випускників спеціальності 034 – “Культурологія” згідно з Навчальним планом та Освітньо-професійною програмою підготовки бакалаврів культурології у 8 семестрі передбачене проведення державних іспитів “Культурологія”.

Згідно з чинними вимогами передбачено проведення іспитів у формі усного екзамену за білетами.

Програма державних іспитів розроблена робочою групою кафедри культурології у складі ведучих викладачів – фахівців, які викладали протягом всього часу навчання студентів фундаментальні та професійно-орієнтовані дисципліни, основні питання з яких увійшли до складу екзаменаційних питань.

Програма містить перелік тем до державного екзамену, які в цілому відображають загальний зміст фахових дисциплін теоретично-культурологічного та історико-культурного спрямування. До переліку входять теми з таких курсів: “Філософія культури”, “Естетика і філософія мистецтва”, “Первісна культура” “Культура Сходу”, “Культура Античності”, “Культура Європейського середньовіччя”, “Культура Європейського Відродження”, “Культура Нового Часу”, “Сучасна культура”, “Історія культури України”

Зміст програми відображає основні положення згаданих навчальних курсів, передбачаючи комплексний характер фахової підготовки спеціалістів.

За програмою розроблений перелік питань до державного екзамену, який має на меті уточнення і конкретизацію у питаннях основного змісту тем державного екзамену. Питання сформульовані достатньо чітко і конкретно, ясно ставлячи перед студентами завдання, вони мають приблизно рівноцінний характер складності.

Питання згруповані у білети. Кожен білет містить 3 питання, одне з яких відноситься до теоретичних питань культури, друге визначає завдання з історії світової культури, і третє – з історії культури України.

Передбачається, що на підготовку до екзамену студенту виділяється до 40 хвилин. Згідно з чинними вимогами, студент має право під час іспитів користуватися робочими програмами курсів, за якими складається комплексний екзамен, а також довідковою літературою.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ

Згідно “Положення про організацію навчального процесу у Волинському державному ” та “Положення про магістратуру Волинського державного університету” (Луцьк, 2001) складання державних екзаменів визначаються оцінками “відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”. Результати оголошуються у день складання іспиту.

При розробці критеріїв оцінки за основу взято повноту і правильність відповідей магістранта. При оцінці відповіді необхідно врахувати здібність магістранта диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання, застосовувати правила, методи, принципи, закони у конкретних ситуаціях, аналізувати, оцінювати факти, події та прогнозувати очікувані результати, викладати матеріал логічно. послідовно.

Оцінювання відбувається за системою критеріїв кредитно-модульної системи оцінювання знань. За основу взято 100-бальну систему. Кожне питання оцінюється максимально в 30 балів, на додаткові питання виділяється 10 балів. Відповідно до існуючої у ВДУ імені Лесі Українки системи оцінювання виглядає так:

Шкала оцінювання:

- 90-100 балів – відмінно;
- 75-89 балів—добре;
- 60-74 балів – задовільно;
- 1-59 балів – незадовільно

Переведення підсумкових семестрових оцінок, які виражені у балах за багатобальною шкалою, в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS здійснюється відповідно до таблиці:

Таблиця 2

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно
82-89	Добре	B	дуже добре
75-81		C	Добре
67-74	Задовільно	D	Задовільно
60-66		E	Достатньо
35-59	Незадовільно	FX	незадовільно (з можливістю повторного складання)

Оцінка „відмінно” виставляється магістранту, якщо він проявив глибокі знання програмного матеріалу, основної та додаткової літератури, дав ґрунтовні відповіді на теоретичні запитання.

Оцінка „добре” виставляється магістранту, якщо він показав повне знання програмного матеріалу, засвоїв основну літературу, дав ґрунтовну відповідь на запитання, але допустив деякі неточності при відповіді на теоретичне питання.

Оцінка „задовільно” виставляється магістранту, якщо при відповіді він виявив знання основної літератури програмного матеріалу, але допустив деякі помилки, неточності при викладі теоретичних питань.

Оцінка „незадовільно” виставляється магістранту, якщо він при відповіді показав недостатній рівень знань навчально-програмного матеріалу, допустив серйозні помилки.

КУЛЬТУРА ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ. СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ КУЛЬТУРИ.

Багатоманітність підходів до визначення культури. Мислителі античності про культуру. “Пайдея”, “мистецтво”, “культивування”, “громадянська цивілізація”. Християнський образ культури (Августин). Поняття культури в добу Відродження (Мірандола, Шекспір, Челіні).

Проблеми культури у працях просвітителів (Й.Гердер, Ф.Бекон, Р.Декарт, В.Паскаль, Руссо, Вольтер). Культурологічні моделі І.Канта, Ф.Шіллера, Г.Гегеля. Культурологічна концепція М.Данилевського. “Філософія життя” Ф.Ніцше про культуру. Культурологічні концепції О.Шпенглера та П.Сорокіна.

Загальні принципи сучасної теоретичної культурології. Культурантропологія. Філософія культури В.Дільтея і Г.Зіммеля. Культурологічні концепції В.Віндельбанда і Г.Ріккєрта, М.Вебера і Е.Кассірера. Феноменологічна концепція культури Гуссерля і М.Хайдеггера.

Культурологічні теорії З.Фрейда, К.Юнга та К.Леві-Строса. Структуралістична культурологія Р.Барта і М.Фуко. Західноєвропейські концепції “ігрової культури” (Й.Хейзінга, Х.Ортега-І-Гассет, Г.Гессе).

СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ КУЛЬТУРИ. МАТЕРІАЛЬНЕ І ДУХОВНЕ В КУЛЬТУРІ

Образ культури в світі. Культурний космос. Культура і людина. Культура як спосіб буття людини. Функції культури в суспільстві. Культура як тип соціальної пам'яті. Традиція та новація в культурному розвитку.

Проблема співвідношення масового та елітарного в культурі. Феномен «масової культури». Поняття «еліти». Культура як форма трансляції соціального досвіду. Функції культури в суспільстві. Співвідношення культури і цивілізації. Поняття матеріальної і духовної діяльності. Діяльність та спілкування. Ідеальне та реальне в культурі. Відносність матеріальної та духовної культури феноменів. Культура і духовність. Поняття “духовної реальності”. Цінності та смисли культурного буття. М.Бердяєв та С.Франк про “духовний космос” культури. Сміслові традиції в культурі.

МАСОВЕ ТА ЕЛІТАРНЕ, НАЦІОНАЛЬНЕ І ГЛОБАЛЬНЕ В КУЛЬТУРІ.

Культура і творчість. Людина як культурний індивід та проблеми “духовної еліти”. М.Бердяєв, Є.Потебня і В.Ліпінський про особливості співвідношення масового та елітарного в культурі. Культура як творчість (творча діяльність). Проблема масовості культури. Співвідношення традиції та новаторства в культурі. Класове та загальнолюдське в культурі.

Національне і глобальне. Культура як форма (спосіб) реалізації творчих можливостей людини. Культура і виховання, збереження наступності та спадкоємності культурного розвитку.

СВІТОГЛЯД ЯК СЕРЦЕВИНА ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ. “ГОРИЗОНТАЛЬНА” ТИПОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ.

Поняття світогляду та світоглядної орієнтації. Чуттєво-емоційна та розумово-логічна форми сприйняття та рефлексії світу і себе. Культура почуттів та культура розуму (логічне). Етос, ейдос, логос. Сутність міфологічної культури. Міф в сучасності (як емоційно-вольова підсвідомість). Природа релігійної культури та її місце в суспільстві. Релігія та буденна свідомість. Феномен віри в культурі. Генеза мистецтва: історія, теорія та проблема розвитку. Види і форми мистецтва і художньої творчості. Феномен естетичного.

Передумови та природа філософії як феномену культури. Скепсис, розум та вільнодумство. Сутність філософської проблематики. Наука як феномен культури та її закономірності. Класифікація наук. Мораль і моральність в культурі. Моральні норми, їх походження і сутність. “Золоте правило моралі”. Етика. Соціальні форми буття культури. Правова і політична культура. Культура і етикет. Побутова культура.

ІСТОРИЧНА (ВЕРТИКАЛЬНА) ТИПОЛОГІЯ КУЛЬТУР.

Проблема історичної типології культурного процесу (О.Шпенглер, А.Тойнбі, П.Сорокін, Д.Ліхачов, Л.Гумільов). Етногенез і культура. Історико-формаційна типологія культури (К.Маркс, Ф.Енгельс). Теорія культурно-історичних типів (М.Данилевський). Цивілізаційна типологія культури (О.Шпенглер, А.Тойнбі). Різновиди регіональної типології культури. Духовно-світоглядна типологія культур.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

Дискусія про техніку та її значення для культури XX ст. Криза раціоналізму. Екологія і екологічна культура. Соціальна рівність як цінність в сучасній культурі. Українська соціокультурна ситуація. Проблеми національно-культурного відродження. Культура і проблеми саморозвитку особистості на зламі тисячоліть.

ДУХОВНА КУЛЬТУРА ПЕРВІСНОГО СВІТУ.

Діяльність та спілкування як субстанція культурного розвитку. Матеріально-духовна творчість. Основи сакралізації в первісному світі. Залежність розвитку варіантів первісних культур від природних факторів. Житло, знаряддя праці та зброя людей старокам'яного (палеоліт) та середньокам'яного віку (мезоліт). Розвиток кам'яних знарядь праці: типи зброї та їх дифференціація. Заняття та промисли первісних людей.

“Неолітична революція” та перехід до землеробства і скотарства. Культурологічне значення переходу до виробничої діяльності. Осідлий спосіб життя перших землеробців та демографічний вибух. Соціопсихологічні наслідки переходу до осідлого способу життя.

Виникнення елементів духовного життя. Емпіричний досвід і магія. Сутність магізму. Магія як практична дія та як перша форма самоусвідомлення.

Традиції та звичаї у первісному колективі. Обрядова культура первісних людей. Магічний та ритуальний зміст перших первісних танців, наскельного живопису, скульптури. Обряди ініціації. Шлюб і шлюбна культура в первісному світі. Магія та її значення в духовній культурі. Види магії.

Поява перших проторелігійних культів. Культ природи та первісний тотемізм. Екстраполяція визначень роду та первісний анімізм. Одухотворення та обожнення світу та первісний фетишизм. Культ материнства. Погребальна культура та уявлення про душу.

Перші землеробські культи. Культ плодороддя та творчої сили природи. Перші проторелігійні системи та пантеони богів. Образ бога в первісній культурі. Жертвоприношення та молитва. Поява храмів та храмової культури. Синкретизм первісної культури та значення її розвитку.

ПРОТОМИСТЕЦТВО ПЕРВІСНОГО СВІТУ.

Зародки естетичних уявлень та їх невідривність від первісного ритуального магізму. Виникнення перших форм музичної культури. Мистецтво ритуально-святкового танцю і співу та їх різноманітності.

Мистецтво будівництва періоду неоліту та бронзової доби. Виникнення гончарного мистецтва. Типи і види гончарних виробів та їх декору. Печерний живопис епохи палеоліту: натуралізм і магичні функції. Перші культові споруди: менгіри та дольмени. Поява ливарництва і ковальства. Поява ремесла та його різновиди.

Розпад синкретичної культури первісного світу та поява мистецтва, релігії, ідеології, політико-правової культури.

СОЦІАЛЬНА КУЛЬТУРА ПЕРВІСНОГО СВІТУ.

Родова система соціального устрою та проблема її походження. Рід, сім'я як основа та осередок культурного співжиття. Екзогамна система організації роду.

Трансформації роду і виникнення сусідсько-родової землеробської людини. Становий та кастовий поділ у розвиненому родовому суспільстві. Кастовий устрій. Поява системи влади. Цар-жрець як втілення магичних та творчих сил общини.

Виникнення держави та її соціокультурне значення. Піраміда влади та організації суспільних землеробських робіт. Рабство як соціально-культурний феномен.

Своєрідний характер соціального розвитку скотарсько-кочових етносів. Соціальний устрій та кастова система “воєнної демократії” та її значення в історії культури.

КУЛЬТУРА СТАРОДАВНЬОЇ МЕСОПОТАМІЇ.

Поняття культури Стародавнього Сходу та його характерні ознаки. Східна деспотія та азіатський спосіб виробництва. Культура стародавнього Шумеру. Міфологія та культи Шумерів. Культура Аккаду і Вавілонії. Поява писемності та її значення. Клинопис та ідеографічне письмо.

Міфологія та епос Вавилону. "Епос про Гільгамеша". Релігійно-міфологічна поезія.

Храмова архітектура Вавилонії та Ассирії. Монументальне мистецтво. Значення культури стародавнього Дворіччя для розвитку цивілізацій.

КУЛЬТУРА СТАРОДАВНЬОГО ЄГИПТУ.

Особливості соціально-політичного та економічного розвитку Єгипту. Періодизація історії Єгипту. Організація влади в єгипетському суспільстві. Культ фараона.

Містобудівництво та архітектура Стародавнього Єгипту. Єгипетські піраміди як пам'ятник Давнього царства. Загадки пірамід. Храми та храмова культура. Храми як осередки знання.

Єгипетська писемність. Міфорелігійні культури Стародавнього Єгипту. Заупокойний та погребальний культури. Культ Сонця і культ фараона. Спроба релігійних реформ Аменхотепа IV.

Художня література і протофілософія Єгипту. "Повість про Синуххета", "Казка про двох братів". Релігійний скепсис у літературі. Рельєф та кругла скульптура. Поява портретної скульптури. Портрет Нефертіті. Живопис Єгипту. Умовний стиль настінного та папірусного живопису. Декоративно-прикладне мистецтво Єгипту.

Наукові знання та їх містифікація жрецькими в Єгипті. Загальне значення і роль культури Єгипту в розвитку античної і всієї європейської культури.

КУЛЬТУРА СІРІЇ, ФІНІКІЇ, ПАЛЕСТИНИ ТА ІРАНУ.

Культура східних деспотій в Середній Азії. Нововавілонська держава. Країни Східного Середземномор'я. Міста-держави Сирії та Фінікії. Фінікійське мореплавство та колонізація Середземномор'я. Карфаген. Фінікійська писемність та винайдення алфавіту.

Історія культури Ізраїльсько-іудейського царства. Іудейська релігія і міфологія. Поява Біблії (Старого Заповіту). Біблія як пам'ятник культури. Міфологічне значення Біблії. Протофілософія "Еклезіасту" та "Книги Йова". Лірика "Пісень над піснями".

Культура Стародавнього Ірану. Релігійне вчення Авести. Дуалістична віра та особливості зороастрійських культур. Іранський магізм. Культура держави Ахеменідів. Соціально-політична організація Персидської держави. Архітектура і скульптура Персії. Скульптурно-архітектурні ансамблі палаців Суз та Персополя.

КУЛЬТУРА ІНДІЇ.

Культура Харрапської цивілізації. Міста та міська архітектура, скульптура та живопис. Прихід індоаріїв та формування індоарійської культури. Ведична міфологія та релігія арійців. Протофілософія "Бхагаватгіти". Вчення веданти та його релігійно-міфологічна характеристика. Філософська культура даршан. Релігія розвиненого індуїзму.

Кастовий устрій Індії та його вплив на культуру. Храмова архітектура Індії, скульптура та рельєфи.

Писемна культура Індії. Епос. "Махабхарата" і "Рамаєна". Культура Ланки. Фресковий живопис Аджанти.

Виникнення та поширення буддизму. Буддизм як філософська система. Розвиток буддійської храмової архітектури та скульптура. Мусульманська культура середньовічної Індії. Вплив британської колонізації на культуру Індії. Особливості та проблеми розвитку культури незалежної Індії. Загальне значення розвитку індійської культури.

КУЛЬТУРА КИТАЮ.

Формування стародавньої держави в періоди Шань-Інь, Чжоу, Чжаньго, Хань. Розвиток бюрократичної державності та її вплив на традиційну культуру Китаю. Філософська культура Китаю. Конфуціанство та даосизм. Буддизм в Китаї і формування синкретизму духовної культури.

Релігійні культури і міфологія Стародавнього Китаю. Епічні цикли про героїв. Писемність Китаю та література. Хроніки та життєописи. Архітектура та скульптура Китаю. Храмова архітектура і декоративно-прикладне мистецтво Китаю.

Наука і освіта в складі традиційної культури Китаю. Особливості "культурної революції" в КНР.

Загальне значення історії культури країн Сходу та їх вплив на розвиток європейської культури.

ВСТУП В ІСТОРІЮ КУЛЬТУРИ АНТИЧНОСТІ.

Поняття античності та її історико-географічні рамки. Періодизація античної культури. Структура духовної культури античності.

Античний світ та Схід. Проблема походження античної культури. Античний спосіб виробництва та античне рабство. Античний поліс та східна деспотія. Формування полісного громадянства як фактор культурного розвитку.

Процес формування державно-правових відносин: від варварства до цивілізації.

ЕГЕЙСЬКА (КРИТО-МІКЕНСЬКА) КУЛЬТУРА.

Періодизація Егейської культури. Мінойський Крит в легендах давніх греків. Архітектура та живопис Криту. Релігійні та культово-общинні уявлення Крито-Мінойської доби.

Санторінська катастрофа та загибель Критської культури. Заселення Балканського півострова та Егейського моря індоевропейськими племенами. Стародавні ахайці та їх культура (Мікенська Греція). Розвиток мореплавства та морської торгівлі. Культура Мікен, Тірінфа, Афін. “Воєнна демократія” та формування влади царів-басилевсів. Мистецтво Мікенської Греції та його зв’язок з передньоазійським мистецтвом.

Воєнна експансія “народів моря” та загибель Мікенської культури. Вплив Егейської культури на становлення античності.

АНТИЧНА МІФОЛОГІЯ І РЕЛІГІЯ.

Поняття міфу. Міфологія як перша історична форма світогляду і самосвідомості. Синкретизм міфологічного світосприйняття.

Структура класичної грецької міфології. Хтонічна зооморфна міфологія та антропоморфна міфологія Олімпійського періоду. Сутність образів богів та стихій в міфологічному відображенні.

Космогонія та теогонія Гесіода. Теогонія та міфологічні образи у епосі Гомера. Діяння богів та подвиги героїв. Цикли грецької міфології. Тезеїв цикл, цикл Геракла, Троянський цикл, цикл Богів, Персея, Фіванський та інші.

Образи богів та героїв в поемах “Іліада” та “Одісея”. Естетика давньогрецької міфології. Поетика та композиційна гармонія поем Гомера. Виховне значення міфології та епосу в історії Давньої Греції.

Релігійні культури Греції та їх загальнокультурне значення. Культова обрядовість, релігійні свята та містерії. Виникнення і розвиток театру як явища релігійного життя греків. Олімпійські ігри та їх культурне значення.

Храми і жреці в Стародавній Елладі. Загальногрецькі культурно-релігійні центри.

ФІЛОСОФСЬКА КУЛЬТУРА СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ.

Передумови виникнення античної філософії. Сім мудреців давнини та їх афоризма. Ейдос, Етос і Логос – основа філософської культури Греції.

Філософія Мілетської школи. Філософська діалектика Геракліта Ефеського. Вчення Піфагора про число. Виникнення і культурне значення нумерології. Філософія Елейської школи - вчення про буття та множинність Парменіда. Світоглядна і культурологічна сутність апорій Зенона Елейського. Антиміфологічна філософія Ксенофана. Вчення про космічний круговорот Емпедокла.

Початок філософії в Афінах. Філософські принципи софістів та вчення про культуру як штучний витвір. Вчення про людину Протагора.

Життя та філософська етика Сократа. Діалогіка Сократа та її загальнокультурне значення.

Філософський ідеалізм Платона. Вчення про ідеї та його загальнокультурне значення. Критика чуттєвого знання. Світова душа та Світовий дух. Еротична концепція естетичного сходження. Соціально-політична утопія Платона. Платонівська Академія та її культурно-освітнє значення.

Атомізм Левкіппа та Демокріта. Вчення про причинно-наслідковий характер всезагального зв’язку. Детермінізм та проблема свободи.

Енциклопедична діяльність Арістотеля. Логіка та методологія Стагіріта. Вчення про 4 першопричини світу. Поняття “ентелехії”. Вчення про душу та її різновиди. Матерія та форма. Категорії мислення як “чисті форми”. Етика та соціологія Стагіріта. Школа Арістотеля (Лікей) та її культурно освітнє значення.

Загальне світове значення розвитку грецької філософської культури.

ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ.

Естетичні поняття та цінності Стародавньої Греції. Античний Космос в образно-чуттєвому світобаченні. Єдність жанрів та видів грецького мистецтва. Антична література. Лірика, Алкей і Сапфо. Меліка, хорова лірика, гімнична поезія. Архелок, Анакреонт, Іовик, поезія Піндіра і Вакхоліда.

Історія античного театру. Основні центри театрального мистецтва. Грецька трагедія Есхіла, Софокла, Єврипіда. Антична комедія як соціальне і естетичне явище. Арістофан. Грецька сатирична драма.

Мистецтво танцю. Багатоманітність жанрів хореографічного мистецтва. Мистецтво пантоміми.

Музична культура Греції. Музичні інструменти. Поняття триєдиної хорей. Античний музичний лад. Поняття античного музичного канону.

Грецьке мистецтво пластики і архітектури. Храмова архітектура. Стиллі грецьких храмів. Містобудівництво в Елладі. Основні центри архітектури Греції. Архітектура Олімпійського комплексу. Архітектура Афін. Храм Артеміди Ефеської.

Скульптура та принципи пластики. Мирон, Полікрат, Пракситель. Творчість Фідія. Зевс Олімпійський – одне з чудес світу. Скульптурний ансамбль Афінівського Акрополя.

Естетичне відношення до світу як феномен грецької образотворчої культури. Платон про виховне значення музики та театру. Історико-культурне значення грецького мистецтва.

ДУХОВНА КУЛЬТУРА ЕЛЛІНІСТИЧНОГО СВІТУ.

Поняття еллінізму та його культурно-історичне значення. Синкретичний та еклетичний характер елліністичної культури. Соціально-психологічний клімат еллінізму. Ідеологія демократизму та східний деспотизм. Космополітизм елліністичного світогляду.

Вплив релігійно-філософської думки Сходу на грецьке суспільство релігій еллінізму: неоднорідність, розквіт східних культів: містицизм, магія.

Філософська культура еллінізму. Етика епікуреїзму. Філософський кінізм. Філософія стоїцизму: проблеми доброчинності і свободи. Суть і культурне значення античного скептицизму.

Наука еллінізму. Розвиток географічних уявлень. Географія Страбона. Карта землі Ератосфена. “Начала” Евкліда і оформлення геометрії в науку. Геліоцентрична космологія Арістарха Самосського. Розвиток математики та астрономії.

Розповсюдження передової матеріальної культури: розвиток градобудівництва, фортифікаційної справи, воєнного мистецтва.

Мистецтво еллінізму. Лісіпп та портретна скульптура. Скульптура композицій. Монументальна скульптура і архітектура. Колосс Родоський та Олександрійський маяк. Музейон в Александрії та розвиток книжної справи.

Розвиток історичної науки. Біографічний жанр літератури. Театр та драматургія еллінізму. Розповсюдження побутової драми та побутової комедії.

Соціальні утопії еллінізму. Ідея “гомоної”. Проза Ямбула, Діодора. Новітній епос в творах Аппологія Родоського “Аргонавтика”. Північне Причорномор’я в період еллінізму.

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА КУЛЬТУРА РИМУ.

Принцип “цивітас” та суспільно-політична ідеологія Римської общини. Римське громадянство. Перемога демократії і структура республіканського правління.

Свобода як римська загальносоціальна цінність. Свобода римського народу як рівність всіх перед законом. Основні принципи римського права. Свобода як свобода від царів. Влада і народ.

Патріархальність римської сім’ї. Розвиток шлюбних відносин та сімейного права.

Експансіонізм самосвідомості римлян та ідеологія “Вічного міста”. Ідеологія “богообраності” римського народу. Патріархальний побут та моральні доброчинності римської общини. Цицерон про пріоритети та проблеми римського права.

РЕЛІГІЯ ТА МІФОЛОГІЯ РИМУ.

Розвиток найдавніших релігійних уявлень. Культ природи. Культ домашнього вогнища. Культ “фамілії”. Культ Васти як священного вогнища, осередку Риму.

Історія міста як джерело міфу. Міфологізація історії у римській ідеології. Герої старожитностей та їх ідеологічне значення.

Храми та громадські святині Риму. Жреці та організація релігійного культу. Релігійні свята та ритуали. Класичний пантеон Риму та запозичення грецької міфології. Римська релігійна політика в провінціях. Значення гадань (ворожби) в суспільному житті. "Релігія народу" та боротьба з нею. Філееллінізм. Культ божественного імператора та його культурно-психологічні наслідки. Посилення впливу східних культів. Розповсюдження магії та астрології, спиритизму та чаклунства. Мессіанські та есхатологічні настрої в римо-елліністичному середовищі

ФІЛОСОФІЯ І ЕТИКА РИМУ.

Особливості філософської свідомості Риму. Пріоритет соціально-політичного консерватизму. Елліністична філософія у Римі. Римський епікуреїзм. Гедонізм та вульгаризація етики Епікура. Вчення Філодема. Філософія і етика Тіта Лукреція Кара.

Особливості римського стоїцизму. Філософія і етика Панеція. Матеріалістична натурфілософія та релігійний містицизм Посідонія. Філософія і етика Луція Аннея Сенеки. Свобода волі та проблема щастя в філософії Епіктета. Філософія як втішення та атараксія у вченні Марка Аврелія. Поняття мелоса та божественної розумності суцього.

Римський скептицизм. Тропи відносності у філософії Енесідема Кноського. Емпірична методологія Менадема і Секста Емпірика.

Філософська еkleктика Марка Туллія Цицерона. Вчення про приватну власність та його загальнокультурне значення.

Занепад античної філософії та її загальнокультурне значення.

НАУКА ТЕХНІКА І МИСТЕЦТВО В СКЛАДІ КУЛЬТУРИ РИМУ.

Місце науки в системі культурних цінностей. Світоглядні особливості римської науки: пізнаючий розум у природній гармонії. Фізика, етика і логіка як науки. Риторика і юриспруденція.

Медичні знання. Вплив елліністичних концепцій зцілення. Герофіл та Ерасістрат, школи лікарів-догматиків та емпіриків. Методики і пневматики. Хірургія в Римі.

Міське будівництво в Римі. Система комунікацій та розбудова доріг. Мости і акведуки. Воєнно-інженерне мистецтво. Механіка та математика в Римі.

Рання римська література. Анналі. Фабій Піктор. Творчість Лівія Андроніка. Псевдоісторична проза: "Пунічна війна" Невія та "Літопис" Еннія. Панегірична поезія II ст. до н.е. Політична епіграма Періоду Громадянських війн. Розквіт латинської прози I ст. до н.е. Листи та промови Цицерона. Поява жанру описів. Пліній Старший.

Епічна поезія та сатира. Філософська поема "Про природу речей" Лукреція. "Записки про галльську війну" Цезаря. "Золота доба" римської поезії. Творчість Вергілія, Овідія, Ювенала, Апулея.

Драматичне мистецтво і його місце в суспільному житті. Функції театру в Римі. Грецька драма на римському ґрунті. Теренцій та Плавт. Від культури театру до культури цирку. Соціокультурна роль видовищ в складі римської культури.

Джерела та специфіка пластичного та архітектурного мистецтва Риму. Мистецтво етрусків. Становлення римської архітектури та скульптури. Римський форум та його архітектура. Храми Риму. Архітектура Помпей. Архітектура Риму періоду імперії. Золотий палац Нерона. Амфітеатр Клавдіїв /Колізей/ як шедевр римської архітектури. Форум Траяна. Храми та мавзолеї епохи Адріана.

Портретна скульптура і живопис та їх естетичні канони. Загальне значення культури Риму

КРИЗА АНТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ВИНИКНЕННЯ ХРИСТІЯНСТВА

Загальні риси кризових явищ в культурі пізньої античності.

Еклектицизм та синкретизм філософії, занепад мистецтва, освіти і моралі. Соціальний гніт в імперії. Національне та релігійне гноблення в провінціях. Антична цивілізація та рабство.

Месіянські настрої в античному світі та біблейські пророцтва. Зростання впливу східних культів богів-спасителів, магії та чаклунства.

Життя та проповідь Ісуса в Галілеї та Єрусалимі за біблейськими джерелами. Склад джерел за проблемами генези християнства та проблема історичності євангельських оповідей.

Моральне вчення Ісуса Христа та його загально-культурне значення. Світоглядний зміст

моральних заповідей християнства. Загальнолюдські принципи християнської духовної культури. Есхатологія початкового християнства. Християнське пізнання та самопізнання.

Перші місіонери та проповідники християнства. Діяльність апостола Павла та початок проповіді християнства серед неіудеїв /інтернаціоналізація Христової віри/. Загальнолюдський характер павлінізму та передумови широкого розповсюдження вчення Христа в імперії.

Епістолярний спадок апостолів як культурно-історичне джерело. Програма розвитку християнства. Зародження церкви як компроміс християнських принципів з реаліями старої культури. Загальне значення виникнення та поширення християнства: зміна типу культури.

ТЕМА 31. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЄВРОПИ

Історико-географічні зумовленості становлення і розвитку Середньовічної культури. Поняття Європи як соціокультурного регіону.

Історична періодизація та хронологія розвитку Європейської середньовічної цивілізації. Сутність поняття «Середньовіччя». Середні віки та їх місце у розвитку та конституюванні Європейського соціокультурного простору.

Теоцентризм як загальна характерна риса та змістовний алгоритм розвитку середньовічної культури Європи. Теократизм соціального ладу та проблема становлення та значення феодального ладу у історії культури Європи.

Поняття «Захід» і «Схід» стосовно культури Європейського Середньовіччя. Зміст понять «Західна Європа» і «Східна Європа» у культурологічному контексті. Місце культури Київської Русі у розвитку цивілізації середньовічної Європи. Проблема взаємозв'язку та взаємовпливу культур Середньовічної Європи та Близького Сходу у контексті розвитку Європейської цивілізації.

Проблема переходу до культури середньовіччя. Відносність історичної та цивілізаційної періодизацій. Поняття «маргінальної культури» стосовно середньовічної цивілізації.

ТЕМА 32. ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ РАНЬОГО ХРИСТІЯНСТВА. ВИНИКНЕННЯ ПАТРІСТИКИ

Ідейна боротьба у Римській Імперії II-IV ст.н.е.: гоніння на християн: причини та наслідки; розповсюдження християнства і становлення єпископальної церкви; апокрифічна література раннього християнства; гностицизм і маніхейство як ідейні суперники християнства.

Християнська ідея і антична філософія: філософія Філона Олександрійського; рання апологетична література /Юстин, Татіан /; теологія Квінта Тертуліана; александрійська богословська школа /Клімент і Оріген/.

Християнство у IV-VI ст.ст.: перемога і боротьба з ереями: Едикти Константина та офіційне визнання християнської церкви; Нікейський Собор: прийняття символу віри. Аріанство та "афанасіївська віра"; Сутність "тринітарних" та "христологічних" дискусій; Юліан Апостат та спроба реанімації язичництва; ранньохристиянські ересі: донатизм, несторіанство, пелагіанство, монофізитство, християнські теологи IV-Vст.; остаточна перемога християнської ідеології та заборона античної філософії /Феодосій та Юстиніан/.

ТЕМА 33. ФІЛОСОФІЯ ТА ТЕОЛОГІЯ АВРЕЛІЯ АВГУСТІНА

Передумови та джерела виникнення філософської патристики. Життя та діяльність Августина. Теологія Августина: Бог і світ. Провидіння і дійсність. Вічність та час в онтології Августина.

Етика та теодицея Аврелія Августина: добро і зло; причини існування зла; гріховність та божественна благодать; християнський аскетизм.

Людина як унікальна та неповторна особистість: душа, пам'ять, думка, воля. Свобода волі, співвідношення віри та розуму в августиніанстві: пізнання Бога як любові; пріоритет віри над розумом; вчення про надприродне озаріння.

Суперечність науки та мудрості в гносеології Августина. Моральна особистість у її історії. Філософія історії Августина.

ТЕМА 34. ІДЕЙНА БОРТЬБА В ІТАЛІЇ (кін. V- сер. VI ст). ЕТИКО-ФІЛОСОФСЬКА ТА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ТВОРЧІСТЬ БОЕЦІЯ

Ідейно-політична боротьба в Італії в VI ст. Життя та діяльність Боеція. Освітня концепція Боеція.

Платон та Арістотель у християнській філософії Боеція. Розум та віра.

Етико-моральна концепція Боеція: філософське втішення; поняття істини, мудрості та обов'язку.

ТЕМА 35. ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЙНА КУЛЬТУРА ВІЗАНТІЇ

Загальна характеристика духовної культури Візантії раннього Середньовіччя: церква та ересі, перша схизма /VI ст./; віросповідні догмати православної церкви; розвиток освіти та наукових знань.

Філософська думка Візантії: загальна характеристика східної патристики: античний традиціоналізм, об'єктивний ідеалізм; ідейна теологічна боротьба, християнський і елітарний характер та імперський централізм.

Неоплатонізм та християнська ідеологія: Александрійська богословська школа /Клімент та Ориген /; інтерпретація неоплатонізму в християнському дусі Василієм Великим; теологія, онтологія та вчення про церкву Григорія Нісського.

Філософське осмислення християнського світу у творах Псевдо-Діонісія Ареопагіта: містицизм "Ареопагітик" /деперсоналізація Бога/; пантеїстичний креаціонізм у теорії пізнання; вчення про соціальну ієрархію.

Філософія та теологія Максима Сповідника та Іоанна Златоуста.

ТЕМА 36. ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА ВІЗАНТІЇ

Особливості та світоглядні засади візантійської художньої культури.

Візантійська художня культура V-VII століть: розквіт мистецтва і літератури за часів правління Юстиніана /храм Софії в Константинополі, равенські мозаїки, гімнографія/; розробка теорії сакрального мистецтва в працях візантійських богословів. Псевдо-Діонісій Ареопагіт. Мистецтво іконоборчого періоду /VIII-IX ст./

Пізньовізантійська художня культура: протистояння гуманістичних та ісихастських традицій.

Загальна характеристика літератури Візантії IV-VI століть: спадкоємність і парадокси.

Християнська література передвізантійських апокрифів III-IV ст. Панегірик Григорія Чудотворця. Літературна творчість Мефодія Патарського і Евсевія Кесарійського. Жанр візантійського "Життя". "Життя Антонія" Афанасія Олександрійського.

Літературна творчість імператора Юліана Апостата. Автобіографічний жанр ранньої Візантії в особі Ліванія Антіохійського.

Літературна творчість "Каппадокійського гуртка": Філософська поезія Фемістія та Гімерія; проповідницька діяльність Василя Кесарійського; поезія Григорія Назіанзіна; християнські гімни Сінесія Кіренського; епіграматична поезія Паллада.

Риторична проза Іоанна Златоуста. Епічна поезія Нонна Панонополітанського, Трифіодора, Мусея, Прокла Діадоха.

Поезія Юстиніанової доби: творчість Павла Сілентіарія; Акафіст Романа Солодкоспівця; поезія Григорія Пісиди.

ТЕМА 37. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ІДЕОЛОГІЯ РИМСЬКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ.

Римська церква у V-VII ст. Причини виникнення папства: занепад Римської імперії та становище церкви у V-VIIст.; латинський Захід та його релігійно-культурні особливості у VI-VIIст.; діяльність Григорія Великого та становлення суспільної діяльності церкви; розвиток монастирського життя. Статут Бенедикта Нурсійського.

Християнізація Заходу у VII-VIII ст.: особливості навернення у християнство "варварських" народів; будівництво та організація парафіяльної церкви. Діяльність Мартіна Турського; боротьба католицизму та аріанства у місіонерській діяльності; християнізація франків; особливості християнства в Ірландії та англосаксонських королівствах. Римські та ірландські місіонери.

Папсько-франкський союз та утворення папської держави: англо-саксонська місіонерська діяльність у VIII ст.; становище та політика папського престолу. "Піпіновий дар".

Віросповідні догмати римсько-католицької церкви.

Церква в Каролінгській імперії. Реформи Каролінгів та утвердження суспільно-церковного ладу.

ТЕМА 38. КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ РУХ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ «ТЕМНИХ ВІКІВ». КАРОЛІНГСЬКИЙ «РЕНЕСАНС».

Соціально-політична та ідеологічна роль римсько-католицької церкви в духовній культурі Західної Європи / VIII-XI ст./ . Реформи Карла Великого по організації “трьох орденів”.

Освіта та знання в VI-X ст. Монастирський рух та проблема збереження грамотності. Ірландські та англо-саксонські “вчені ченці”.

Каролінгський ренесанс та формування першої системи європейської освіти. Палатинська Академія та її діяльність. Культурно-освітня діяльність Алкуїна.

Причини занепаду Каролінгського відродження. Його значення для подальшого розвитку європейської культури.

ТЕМА 39. РАННЯ СХОЛАСТИКА: ФІЛОСОФСЬКО-ТЕОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА І ОСВІТА.

Загальна ситуація у західноєвропейській культурі X – XI століття. Передумови та причини виникнення схоластичної вченості. Сутність та зміст поняття “схоластика”. Поява монастирських та єпископальних шкіл. Виникнення світської освіти - муніципальні школи та структура освіти в них.

Філософія Іоанна Скота Еріугени: діалектика в системі філософського знання; проблема віри та знання /розуму/; онтологія, вчення про людину та її душу; гносеологія Еріугени.

Єретичний рух та католицька ідеологія /XII ст./ . Культура і освіта.

Ансельм Кентерберрійський та оформлення філософської схоластики: система схоластичного реалізму; система доказів буття Бога; початок боротьби номіналізму і реалізму.

Філософія віри й розуму у ранній схоластиці: проблема віри й розуму у боротьбі номіналізма і реалізма.

Життя і творчість П'єра Абеляра. Система наук та відношення до теології. Абеляр і церква.

Особливості номіналізму Абеляра та його вирішення проблеми універсалій; діалектика і етика Абеляра.

ТЕМА 40. НАРОДНИЙ ЕПОС ЄВРОПЕЙСЬКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ.

Кельтський епос: тематика і поетика ірландських саг: загальна характеристика ірландського епосу; героїчні та фантастичні саги, їх тематика та зміст; епос про Кухуліна (“Викрадення бика з Куальнге”, “Смерть Кухуліна” тощо).

Давньогерманський народно-героїчний епос: загальна характеристика; “Пісня про Хільдебранда”; англосаксонська “Поема про Беовульфа”.

Давньоскандинавська література: література “епохи вікінгів”; едична поезія; поезія скальдів; тематика та поетика ірландських саг.

Тема 41. РОЗКВІТ СХОЛАСТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА ТЕОЛОГІЇ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ

Суспільство, церква і освіта в Західній Європі XIII ст. Єретизм. Франциск Асизський та проповідь злиденності. Домініканський орден.

Вплив арабомовної культури на європейське знання. Аверроїзм Сігера Брабантського.

Схоластична філософія першої половини XIII ст.: Містичний августинізм Бонавентури; Оксфордська школа філософії XIII;

Філософія, теологія та соціологія Роджера Бекона; Католицький аристотелізм Альберта Больштедта.

Життя та діяльність Фоми Аквінського. Співвідношення теології і філософії, віри та знання. Докази буття Бога. Метафізика Аквіната: сутність та існування, форма і матерія, універсалії.

Теорія пізнання Аквіната /креаціонізм/. Проблема душі і тіла в антропологічній філософії Фоми Аквінського.

Етико-соціальна доктрина Аквіната..

Містичний пантеїзм і етика Іоганна Мейстера Екхарда.

Особливості народно-єретичних рухів XIV ст.

Метафізика та схоластика Іоанна Дунса Скота. Філософія і теологія Уільяма Оккама.

ТЕМА 42. ГЕРОЇЧНИЙ ЕПОС ТА ЛІТЕРАТУРА ПІЗНЬОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (XI-XIV СТ.)

Французький героїчний епос “Пісня про Роланда”: історична основа і патріотичний пафос поеми; особливості її епічного стилю.

Своєрідність іспанського героїчного епосу. “Пісня про Сіда”: тема реконквісти; демократизм і гуманізм поеми.

“Пісня про Нібелунгів” – вершина німецького народного епосу: сюжетні джерела поеми, вплив куртуазної культури; реалії та фантастика в “Пісні про Нібелунгів”; причини відродження інтересу до поеми в епоху романтизму.

Література латинською мовою. Поезія вагантів. Лицарська література: передумови розвитку лицарської літератури; тематика і поетика лірики провансальських трубадурів; класифікація лицарських романів.

Міська література: жанри міської літератури; сатирично-дидактичний і алегоричний характер міського епосу; розвиток середньовічного театру (містерія, фарс) і роль народної сміхової культури.

ТЕМА 43. СЕРЕДНЬОВІЧНЕ МИСТЕЦТВО ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Дороманське мистецтво (V-X ст.). Культура франків: орнаментально-прикладне мистецтво; книжкова мініатюра.

Романський стиль (X-XII ст.): особливості романської архітектури; рельєф, монументальна скульптура і живопис.

Духовні та соціально-політичні передумови становлення готичного стилю. Пропорції готичної архітектури. Готичний храм як втілення середньовічних уявлень про світобудову.

Реалізм і психологізм готичної скульптури. Своєрідність готичного живопису (вітражі, вівтарні розписи і книжкова мініатюра).

ТЕМА 44. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КУЛЬТУРИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ.

Багатомірність та багатоплановість культури епохи Ренесансу, закономірності та протиріччя.

Вплив античних наук та мистецтв на формування культури Відродження, Світський характер культури. Артистичний дух ренесансного індивідуалізму, примат чуттєвої краси.

Антропоцентризм як форма життєутвердження і абсолютизації людини. Титанізм ренесансної епохи та його зворотня сторона.

Платонізм як вчення про примат ідеї над матерією. Мирський, світський характер ренесансного платонізму. Платонізм як форма обґрунтування індивідуально-людського самоутвердження.

Три основних типи неоплатонізму. Життєвий смисл гуманістичного неоплатонізму Ренесансу. Типи ренесансного неоплатонізму. Діяльність Платонівської академії у Флоренції. Єдине, Світовий Розум, Світова Душа, Космос у неоплатонізмі.

Гуманізм як філософсько-практичний тип ренесансної культури. Гуманізм як вчення про права вільного індивіда (логічні, моральні, естетичні...). Діяльність італійських гуманістів - Лоренцо Валла, Піко із Мірандоли, Марсиліо Фічіно. Ліберальний індивідуалізм гуманістів Північного Відродження (Ульріх фон Гуттен, Іоган Рейхлін, Еразм Роттердамський, Лефевр д'Етапль та ін.).

ТЕМА 45. ГУМАНІЗМ І РАННЄ ВІДРОДЖЕННЯ В ІТАЛІЇ.

Підйом культури в Італії XIV ст. Розвиток міст, ремесла і торгівля. Зародження культури християнського гуманізму.

Походження гуманізму та його основні риси. Гуманістична культура як домінанта італійського Відродження Зв'язок Відродження з античністю. Підвищення інтересу до гармонійної цілісності людини. Пріоритет “земного” щастя людини. Людина як центр уваги та предмет дослідження у мистецтві, літературі, філософії Відродження.

Освіта в Італії XIV століття. Виникнення Флорентійської Академії. Відродження мови і стилю “золотої доби” латинської літератури. Перші твори італійською мовою. Леонардо Бруні та переклади Платона, Арістотеля, Плутарха. Філософські ідеї Піка делла Мірандола. Філософія Лоренцо Валла. Критика аскетизму, релігійної етики та моралі. Карнавальна культура Середньовіччя та сатира Проторенесансу. ДжБокаччо і його “Декамерон”.

Розвиток гуманістичного індивідуалізму. Поезія Петрарки. Етичний пантеїзм Данте Аліґ'єрі. “Божественна комедія” та її культурно-історичне значення. Педагогічні ідеї гуманістів.

Живопис Проторенесансу, його зв'язок з середньовічною іконографічною традицією. Живопис Джотто. Подолання традицій візантійського мистецтва в творчості Філіппо Брунеллескі.

Архітектура Італії XIV ст. Флоренція, Піза, рим – архітектурні центри Відродження. Собор Марія дель Фьоре.

Творчість Донателло. Скульптура і живопис Верокьо. Фрески Мазаччо. Творчість та життєстверджуючий гуманізм П'єро делла Франческа, Луки Сінбореллі, Мантенья. Життєстверджуючий живопис Сандро Боттічеллі та його вплив на подальший розвиток живопису.

ТЕМА 46. КУЛЬТУРА ВИСОКОГО ВІДРОДЖЕННЯ (ПЕРША ПОЛ. XVI СТ.).

Соціально-економічні умови Високого Ренесансу в Італії. Подальший і суперечливий розвиток гуманізму. Протистояння “жирного” та “хілого” народу. Діяльність Савонаролли.

Філософсько-політична спадщина Ніколло Макіавеллі. Діалектична філософія та пантеїстична онтологія Миколая Кузанського. Віра та розум. Людина як Мікрокосм та динамічна подоба Бога. Філософія Помпонаці. Соціальна утопія Томазо Кампанелли. Світоглядний зміст та культурно-історичне значення творчості Дж.Бруно..

Художня література періоду Ренесансу. Творчість Аріосто. Торкватто Тассо.

Розквіт пластичних мистецтв в Італії. Передумови та сутність “епохи титанів”. Скульптура, архітектура, живопис та поезія Мікельанджело Буонаротті. Сікстинська капелла. Собор Святого Петра в Римі. Творчість Рафаеля Санті. Леонардо да Вінчі як осередок багатосторонньої геніальності. “Джоконда”. Венеціанська школа живопису. Джордоне, Тіціан, Тінторетто та їх художня творчість.

Проблема зворотної сторони титанізму та його уроки.

Особливості та характерні риси нідерландського гуманізму та Північного Відродження (перша половина XVI ст.). Мистецтво як сфера свободи під гнітом католицької церкви.

Творчість Ян Ван Ейка. Роґир Ван дер Вейден, Гуго Ван дер Гус, Мемлінг та їх творчість. “Перевернутий світ” та антиутопійний живопис Ієроніма Босха.

Характеристика живопису Пітера Брейгеля Старшого.

Англійський Ренесанс. Творчість Вільяма Шекспіра та занепад гуманізму Відродження. Трагічні нотки шекспірівських п'єс. Лірика Шекспіра.

Всесвітньо-історична роль та культурне значення мистецтва, філософії та суспільної думки Високого Відродження. Відродження як підготовка до Нового Часу.

ТЕМА 47. РЕФОРМАЦІЯ І СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРИ НОВОГО ЧАСУ.

Місце культури Нового Часу в історико-культурному процесі.

Реформація як перехід від Ренесансу до Нового Часу. Соціальні й духовні передумови Реформації, її ідейні витoki. Ідейний зміст Реформації. Близькість ідейного змісту і соціально-економічної сутності Реформації – формування буржуазної церкви і протестантського суспільства. Головні течії релігійної Реформації: соборний рух, євангелічна (бюргерська) реформа і народна Реформація, їх сутність, основні риси.

Видатні діячі Реформації: М.Лютер (1488-1546), У.Цвінглі (1484-1531), Кальвін (1509-1564). Томас Мюнцер (1490-1525) і селянська війна 1524-1526 рр. У Німеччині..

Протестантська етика і формування особи Нового часу. Протестантизм і сучасний капіталізм.

Вплив Реформації на культуру Нового Часу. Відображення ідей і духовного настрою доби Реформації в образотворчому мистецтві (А.Дюрер, М.Грюневальд, Л.Кранах, Г.Гольбейн) молодший), П.Брейгель та ін.).

ТЕМА 48. РОЗВИТОК НАУКИ І ФІЛОСОФІЇ В ЄВРОПІ XVI-XVII СТ.

Соціально-економічні умови розвитку Європи у XVI-XVII ст. Великі географічні відкриття і їх значення для економіки, політики, науки і культури. Епоха Великих географічних відкриттів в культурі Нового Часу, її зміст і основні етапи. Значення нових наукових досягнень для розвитку мореплавства. Відкриття морських шляхів з Європи в Індію та на Далекий Схід. Відкриття Америки та іспанські завоювання. Початок колонізації Нового Світу. Наслідки географічних відкриттів для розвитку Європейської та вітчизняної культури.

Розвиток і поширення книгодрукування в XVI-XVII ст.. Перші книговидавці, друкарі та видавництва. Значення книгодрукування для розвитку освіти, науки і культури. Розвиток освіти і освітніх закладів у Європі. Педагогічна наука XVII ст.: різноманітність підходів до навчання й виховання (Я.А.Коменський, Дж.Локк, англійські утопісти і ін.).

Наукова революція XVI-XVII ст.: її передумови і основні риси. Становлення нового способу світобачення. Зміна погляду на місце людини в світі. Наукові відкриття М.Коперніка, Г.Галілея, Й.Кеплера, У.Гарвея та їх значення для формування нової картини світу. Математичне обґрунтування нової картини світобудови у працях І.Ньютона. Проблема методу наукового пізнання: індукція чи дедукція? Значення наукової революції для боротьби проти спекулятивної філософії.

Розмежування дослідної та теоретичної науки у XVII ст. Ф.Бекон і Р.Декарт як засновники двох методологічних програм. Переваги і недоліки індукції та дедукції. Метафізичний, механістичний та натурфілософський характер концепцій Бекона і Декарта. Формування емпіризму та раціоналізму в філософії XVII ст. Догматизм обох філософських доктрин та антитезисний характер їх розвитку.

Проблема співвідношення чуттєвого і раціонального джерел пізнання. Матеріалістична теорія людини і природи Т.Гоббса. Вчення Б.Спінози про субстанцію та її атрибути. Поняття мислення, два роди пізнання, проблеми інтуїції та адекватності ідей у філософії Спінози. Раціоналістична гносеологія Г.Лейбніца, метафізика, “монадологія”. Емпірична гносеологія Дж.Локка, критика вроджених ідей. Спроба вирішення проблеми достовірності знання в логіці Локка. Філософсько-етичні вчення XVII ст. Спільні риси і відмінності раціоналістичної етик Бекона і Декарта. Проблеми свободи волі та природи моральності у вченнях Т.Гоббса, Дж.Локка і Б.Спінози. Етико-політична концепція Г.Гроція. Проблеми свободи волі та рівності людей у допросвітницьких філософів Франції.

Емпіризм і сенсуалізм і проблема чуттєво-емоційної культури людини.

ТЕМА 49. ЄВРОПЕЙСЬКЕ МИСТЕЦТВО XVII СТ.

Соціокультурні умови розвитку мистецтва Європи у XVII ст. Вплив нової картини світобудови і розуміння місця в ній людини на розвиток мистецтва. Індивідуальність людини і проблема конкретності відображення. Розвиток нових напрямків і жанрів у літературі та музиці. Секуляризація мистецтва. Вплив на мистецтво XVII ст. соціально-класових колізій, психологічної атмосфери того часу і своєрідність формування змістових особливостей і художньої мови.

Взаємодія філософії та мистецтва в культурі XVII ст. Спільність проблеми співвідношення чуттєвого і раціонального в науці, філософії та мистецтві. Проблема стилю в мистецтві XVII ст. і своєрідність її вирішення. Барокко як звернення до чуттєво-емоційного світу людини. Класицизм як апеляція до раціонального мислення. Академізм у мистецтві XVII ст.

Позастильова лінія у мистецтві XVII ст. і проблема багатоманітності жанрів. Сюжетна і жанрова картина. Система жанрів. Основні образні концепції у позастильовому мистецтві. Сюжетна картина на жанровій основі у позастильовому мистецтві.

Становлення реалізму в мистецтві.

Мистецтво Італії XVII-XVIII ст., його особливості. Архітектура і скульптура. Живопис видатних представників італійського барокко (Кореджо, Караччі, Доменікіно та ін.). Розвиток мистецтва Італії у XVIII ст.

Фламандське мистецтво XVII ст. і його своєрідність. Живопис П.П.Рубенса, А.Ван Дейка і Я.Йорданса. Натюрморт Ф.Снейдерса і Я.Фейта. Мистецтво останнього покоління фламандських живописців XVII ст. (А.Браувер, Д.Тенірс та ін.).

Мистецтво Голландії: різноманітність напрямків пейзажного живопису. Творчість Рембрандта. Особливості жанрового живопису (побутовий живопис, портрет, натюрморт). Делфтська школа живопису і творчість Яна Вермера.

“Золоте століття” іспанського живопису. Творчість Ель Греко, Ф.Сурбарана, Х.де Рібери, Д.Веласкеса і Б.Мурільо.

Мистецтво Франції XVII ст. Караваджистський живопис Ж.де Ла Тура. Класицизм Н.Пуссена. Творчість Л.Ленена і К.Лоррена.

ТЕМА 50. ПРОСВІТНИЦЬКА КУЛЬТУРА В ЄВРОПІ XVIII СТ.

Духовні передумови Просвітництва. “Розумність” людської природи як принцип ставлення до людини, світу і суспільства. Проблема “здорового глузду”. Соціальний зміст Просвітництва. Особливості Просвітництва у Англії, Франції та Німеччини. Людина і соціальний ідеал Просвітництва. Проблеми людської свободи.

Ідеї Просвітництва в літературі XVIII ст. Характерні особливості просвітницької літератури (зв'язок з ідеологією Просвітництва, публіцистичність, орієнтованість на виховання і т.д.). Сильові напрямки в літературі: просвітницький класицизм і його різновиди, просвітницький реалізм, сентименталізм, рококо, передромантизм. Література Англії XVIII ст. (О.Поуп, Г.Філдінг, Д.Дефо, Смолетт, С.Річардсон, Т.Грей, Р.Бернс і ін.).

Англійська філософія епохи Просвітництва. Матеріалістичні ідеї у філософії Толанда, Коллінза, Гартлі та Прістлі. Етичні концепції Шефтсбері, Болінброка, Хатчесона і Мандевіля. Ідеї деїзму в англійській філософії. Криза емпіризму і розвиток суб'єктивно-ідеалістичних концепцій Бреклі, Юма і шотландської школи. Вплив англійської філософії XVIII ст. на американське Просвітництво (К.Колден, Т.Пейн, Т.Купер, Б.Франклін, Т.Джефферсон).

Філософія і література французьких просвітителів. Особливості французької літератури XVIII ст. Ідейні джерела французького Просвітництва. Французьке Просвітництво як “філософська революція”. Ранньопросвітницький матеріалізм, атеїзм і утопічний комунізм Ж.Мельє. Філософська романістика Монтеск'є і Вольтера. Соціальна концепція і філософія історії Вольтера. Суспільний договір Ж.-Ж.Руссо, ідеї етики і свободи совісті. Філософія Кондільяка. Філософський матеріалізм у Франції XVIII ст. (Ламетрі, Дідро, Гельвецій, Гольбах): особливості вчення про природу, філософію людини і генезеологію; антропо-соціальна концепція і етичне вчення.

Ідеї Просвітництва в літературі та філософії Німеччини (Г.Лессінг, Й.Гердер, молоді Кант, Шіллер, Гете). Театральне мистецтво. Розвиток нових жанрів. Ярмарковий театр у Франції. Розвиток комедійного жанру (Шерідан, Голдсміт, Гольдоні, Бомарше). Французька класична драма (Корнель, Расін, Мольєр). Рококо у живописі (Ватто, Шарден, Грез, Гойя).

ТЕМА 51. ДУХОВНА КУЛЬТУРА КІНЦЯ XVIII-ПОЧАТКУ XIX СТ.

Література і мистецтво доби романтизму. Романтизм як аристократична реакція на розвиток капіталізму. Розвиток теорії романтизму в творах Гюго і Стендаля. Романтизм в літературі: Новалис, Гельдерлін, Т.А.Гофман, Шіллер (Німеччина); Шотобріан, Мюссе, Беранже, Гюго (Франція); Байрон, Шеллі (Англія); ранній Пушкін, Жуковський, Лермонтов (Росія).

Романтизм в образотворчому мистецтві: Т.Жеріко, Е.Делакруа, Ф.Рюд, Ж.Енгр (Франція); Дж.Констебл, Р.Бонінгток (Англія); Ф.Рунге, скульптура Г.Шадова, К.Фрадріх (Німеччина). Розквіт романтизму в американській літературі та мистецтві.

Перехід від романтизму до реалізму (Г.Гейне). Формування класичної німецької літератури (Лессінг, Гердер, Гете, Шіллер).

Романтизм в музиці (Г.Берліоз, Р.Вагнер). Становлення класичної музики (Бах, Гендель, Глюк, Гайдн, Моцарт).

ТЕМА 52. КУЛЬТУРА НА ГРАНІ ЕПОХ (XIX СТ.).

Соціально-економічні та політичні умови розвитку культури XIX ст. Прискорення економічного і соціального розвитку в світі. Зникнення “старих” режимів і поширення демократичного руху.

Німецька класична філософія і її роль в самопізнанні буржуазної епохи. Антиномізм філософії І.Канта і проблема людини. Суб'єктивізм Фіхте. Натурфілософія і філософія мистецтва Шеллінга. Система абсолютного ідеалізму Гегеля. Антропологічний матеріалізм Л.Фейєрбаха. Проблеми релігії в німецькій класичній філософії.

Революція в науці XIX ст. Криза метафізичних та релігійно-ідеалістичних моделей світу. Становлення нової природничонаукової концепції світобудови. Розвиток природничих та гуманітарних наук.

Виникнення марксизму. Економічне, суспільно-політичне і філософське вчення марксизму. Матеріалістичне розуміння історії та проблема відчуження.

Філософія науки. Розвиток позитивізму та прагматизму.

Історичний погляд на особу і проблеми гуманізму в немарксистській філософії XIX ст.

Ствердження реалізму в літературі: Діккенс, Теккерей, Елліот (Англія), Бальзак, Стендаль, Флобер (Франція), Дж.Лондон, М.Твен, Брет-Гарт (США) і ін.

Творчі пошуки у французькому мистецтві. Від реалізму (Курбе, Коро, Мілле) до імпресіонізму (Е.Мане КМоне, О.Ренуар, Е.Дега, К.Піссаро і ін.).

Музична культура XIX ст. Утвердження симфонізму (Л.Ван Бетховен).

Розвиток театрального мистецтва XIX ст.: від романтизму Е.Ростока до історичної драми А.Стріндберга і драми ідей Б.Шоу.

ТЕМА 53. МОДЕРНІЗМ КІНЦЯ XIX-ПОЧ. XX СТ. І СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ.

Метаморфози свідомості та трансформації духовності в культурі кінця XIX ст. Криза традиційних цінностей культури в умовах імперіалізму. Тупики раціоналізму та ірраціоналізм А.Шопенгауера і Ф.Ніцше.

Поява песимістичних настроїв у суспільній свідомості. Експресіонізм як вираження відчаю в мистецтві і літературі (Кірхнер, Блейль, Хенкель і ін.).

Розвиток імпресіонізму і символізму (Ш.Бодлер, Рембо, Г.Гауптман, Верхарн і ін.).

Проблема форми в літературі. Дж.Джойс “Улісс”. Ф.Кafka і формалізм. Феноменологізм у філософії і літературі (Е.Гуссерль). Культура як потік. М.Пруст в пошуках “згаданого часу”. Свідомість як вища реальність. Драматургія Бурже і Метерлінка.

Мистецтво конфлікту. Фовізм початку XX ст. (Е.Фріз, М.Вламінк, А.Дерен). Криза реалізму і проблема самовираження художника (А.Матісс).

Постімпресіонізм (Сезанн.), Гоген, Ван Гог), пошуки молодого Пікассо, мистецтво Тулуз-Лотрека, Боннара.

Пошук нової форми в музиці: експресіонізм, імпресіонізм, символізм, атональна музика. Символізм і синтез в музиці й живописі Чурльоніса. Музика Скрябіна.

Еклетизм і нові стильові напрямки в архітектурі (“чікагська школа”). “Модерн” В.де.Вельде, Гофмана, Гауді.

Значення модернізму для формування сучасної культури.

ТЕМА 54. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ.

Криза філософського раціоналізму і ірраціоналістичні філософські вчення. Від християнського передекзистенціалізму К’єркегора до антихристиянської філософії життя Ніцше. Академізм В.Дільтея. Інтуїтивізм А.Бергсона. Філософія історії О.Шпенглера.

З.Фрейд і психоаналіз. Проблеми людини, особи, творчості в психоаналізі. Гуманістичний психоаналіз і філософія культури Е.Фрома. К.Юнг: культура з точки зору Вічності.

Генеza екзистенціалізму. С.К’єркегор. Феноменологія. М.Хайдеггер: онтологія пізнання і культури. К.Ясперс: екзистенція і зміст історії. Х.Ортега-і-Гассет: дегуманізація культури. М.Мерло-Понті: сенс і безглуздя. Проблеми свободи в літературі й філософії Ж.-П.Сартра. Проблеми мистецтва і культури в неотомізмі (Ж.Марітен, Е.Жильсон). Свобода і бунт нещасної свідомості (А.Камю). Філософія абсурду. Екзистенціалізм як гуманізація марксизму.

Розвиток позитивізму і неопозитивізму. Конвенціоналізм. Логічний позитивізм. Філософія лінгвістичного аналізу. Постпозитивізм і історична школа.

Неокласичні тенденції у філософії. Неокантіанство і його різновиди. Неогегельянство і ідеї діалектики (Бредлі). Філософія культури Б.Кроче. Критична онтологія (М.Гартман).

Філософія релігії. Неотомізм (Марітен, Жильсон, Бохеньський). Персоналізм (Боун, Хокінг, Муньє). П.Тейяр-де-Шарден і тейярдизм. Релігійна і філософська герменевтика.

Сучасна філософська антропологія (Шеллер, Ротхокер, Ландман і ін.).

Нова технократична хвиля. Спад популярності технократизму в кінці XX ст. Ідеї глобалістики і гуманізму в сучасній філософії.

ТЕМА 55. ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА XX СТ.

Вплив НТР, соціальних потрясінь і глобальних проблем на суспільну свідомість і відображення їх у мистецтві.

Антропоцентризм філософії, науки, літератури і мистецтва XX ст.

Реалізм: розквіт чи криза? Філософська космологія неореалізму в мистецтві. Критичний реалізм.

Художні пошуки “загубленого покоління”(Фолкнер, Фіцджеральд, Стейнбек, Олдінгтон).

Антиутопія (Замітін, Хакслі, Оруелл).

Експресіонізм у літературі (К.Гамсун, Е.Паунд) і мистецтві (Мунк).

Нові творчі пошуки Т.Манна, Г.Манна. Е.Хемінгуей, Г.Гессе, А.Мальро. Екзистенціальний гуманізм Камю і Сартра.

Авангардизм в літературі та мистецтві (А.Савініо, Г.Аполлінер, Дягілев, Кокто, П.Пікассо, Бретон). Футуризм (У.Бочоні). Абстракціонізм (В.Кандінський). Супрематизм (К.Малевич). Лучизм (М.Ларіонов, Н.Гончаровва). Кубізм. Аполлінер, А. І Дж.Кіріко біля витоків сюрреалізму. Дадаїзм (Дюшан). “Вища реальність” і сюрреалізм С.Далі. Новий реалізм Х.Ороско і Д.Сікейроса. Неореалізм Р.Гуттузо. Скульптура Г.Мура.

Розквіт латиноамериканської літератури (Г.Гарсія Маркес, Х.Кортасар, Х.Борхес).

Символізм і експресіонізм в театрі. Театр Б.Брехта. Театр абсурду. Сучасний театр парадоксу (Ф.Дюрренматт, С.Беккет, Е.Іонеско, Ж.Жене, Ф.Арабаль, Г.Пінтер). Сатирично-трагічний абсурд С.Мрожека. Драматургія скетчу. “Театр жорстокості”. Ідеї критичного гуманізму в творчості письменників-фантастів (А.Азімов, К.Чапек, Р.Бредбері, бр.Стругацькі, С.Лем та ін).

ТЕМА 56. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Фактори, які визначають особливості української культури. Національний характер. Національна свідомість. Взаємозв'язок між фольклорно-традиційною і професійною культурами. Особливе місце синкретично-міфологічного шару в культурі України.

Методологія вивчення української культури. Історичний підхід, науково-об'єктивна оцінка. Нерівномірність розвитку галузей і напрямків духовної культури. Три головні аспекти при вивченні історії культури України: ідейно-змістовний, інституціональний, структурний.

Природа національної культури та взаємодія культур. Менталітет і риси національного світогляду. Культура Сходу та культура Заходу, їх поєднання в українській культурі. Характерні риси української ідеї. Українська мова, художня культура і культурна екологія України.

ТЕМА 57. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ТА ЙОГО ПЕРІОДИЗАЦІЯ

Принципи дослідження історико-культурного розвитку окремих етнічних спільностей. Стадійність і поліваріантність історико-культурного процесу. Зміна пріоритетів у системі складових культури в різні періоди її розвитку. Проблема періодизації суспільно-історичного розвитку України.

Епоха привласнюючого господарства. Доба доіндустріальних суспільств. Епоха державоутворення та ранньокласових суспільств в Україні. Київська Русь, литовсько-польські часи, козаччина і гетьманська державність України під впливом сусідніх держав, доба тоталітаризму, українська державність в кін. ХХ - на початку ХХ ст.

Етнічний процес на території України. Найдавніші етномовні спільності. Рання первісність або епоха кровноспоріднених общин.

Протоетнос ранньопервісних мисливців і збирачів. Виникнення етномовних безперервностей. Класична або розвинена первісність. Пізня первісність. Етнічна консолідація окремих общин. Проблема індоєвропейської прабатьківщини. Пізнотрипільська доба. Праслов'яни та їх сусіди за доби бронзи. Скіфський етап і давньослов'янський період. Формування та етапи розвитку українського народу. Періодизація культурного процесу в Україні.

ТЕМА 58. ЕВОЛЮЦІЯ ДУХОВНОГО СВІТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЕПОХИ БРОНЗИ

Пам'ятки бронзового віку на території України, шнурова кераміка. Символіка скарбів. Абстрактні символи світобудови. Катакомбна культура і обряд моделювання черепа. Уявлення про незалежну від тіла душу. Символіка пагорба-Кургана. Культ земного та небесного вогню.

Вплив на духовне життя суспільства соціальних відносин. Символи влади в похованнях епохи бронзи. Зображення лінійно-геометричного типу. Астральна і зодіакальна символіка. Розвиток уявлень населення про життя і смерть, потойбічний світ і можливість відродження.

Культове призначення фігурок тварин та глиняних "хлібців" Загадкові знаки бондарихінського посуду. Пам'ятки зрубної культури. Обряд поховання як початкова фаза переправлення померлого з реального світу в потойбічний. Поховальний обряд як прояв конфлікту природи і культури. Вихід природи і культури на новий рівень самоорганізації.

Землеробські і тваринницькі культури. Місце кургану в системі світоглядних уявлень племен бронзового часу. Мотив взаємозв'язку Хаосу і Космосу. Циклічна структура часу. Символіка Сонця і універсальний символ світового дерева. Семантика центру або світового пагорба. Символіка жіночого початку і родючості на археологічних матеріалах бронзового часу. Морально-етичні зразки поведінки в персоніфікованих небесних силах.

ТЕМА 59. ЗМІНИ В ДУХОВНІЙ КУЛЬТУРІ ПРАСЛОВ'ЯН ЗА ЧАСІВ ВЕЛИКОЇ СКІФІЇ

Нова соціально-економічна система в межах території сучасної України у VI-V ст. до н.е. Зв'язки з античним світом. Ранньополітичні праслов'янські об'єднання. Напрями самоорганізації суспільства. Системні зміни в культурно-інформаційній сфері. Взаємодія праслов'янської і скіфської знаті. Вплив грецьких міст-держав Північного Причорномор'я.

Поховальні обряди скіфів. Вірування і уявлення населення Скіфії як складова частина духовного життя наших предків. Колесо як солярний символ. Уявлення про сакральний світ і межі "освоєного" простору. Ідея про розмерзання як своєрідне відродження через смерть. Роль вогню в поховальній практиці скіфів. Культ вшанування загиблих воїнів.

Уявлення про потойбічний світ і позаземну долю похованого. Сонце - як найвища світлоносна сила, яка організовує і оберігає життя людей та їхні душі. Культ домашнього вогнища. Культ родючості і космічні мотиви в знахідках скіфського часу. Пірамідально-ієрархічна модель усвідомлення світу. Скіфський пантеон богів. Протиставлення опозиції в світогляді скіфів. Роль жіночого божества. Магічне забезпечення родючості землі. Символіка звіриного стилю скіфського мистецтва.

ТЕМА 60. МІФОЛОГІЯ ТА ОСНОВНІ РИСИ ДОХРИСТИЯНСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ ПРАУКРАЇНЦІВ В I ТИС.Н.Е.

Слов'янство в господарсько-культурній системі народів Європи. Спільні моменти в духовній традиції кельтів і слов'ян. Державотворчий процес на українських землях в I тис.н. е. Особливості господарства і культури слов'янських племен.

Основні складники української культури. Українська міфологія як закодована система морально-етичних цінностей. Естетична свідомість населення. Біоантропоморфність художнього сприйняття. Бог і природа в філософсько-світоглядній системі слов'ян. Міфо-релігійна свідомість як духовне осердя народної культури. Ієрархія богів. Три історичні типи уявлень слов'ян: "чуттєво-надчуттєвий", демоністичний і теїстичний. Категорії "волхвів". Уявлення про життєвий шлях людини.

Астральний культ на українських землях. Культ космічного вогню. Моральна функція суддівства давніх богів. Функціональна двоїстість образу Дажбога. Перун і давньоземлеробські культури на Русі. Сварог і Стрибог як символи протилежних за значенням частин Всесвіту. Зв'язок образу Велеса із сферою культури, жіночі божества.

Основні мотиви слов'янської міфології. Уявлення про дуально-трагедійну забудову Всесвіту. Зв'язок особистого життя з ритмом Космосу. Ідея просторового впорядкування світу. Символіка вогню - "центру". Уявлення про низку "світів". Моральне подвоєння світу на світи Добра і Зла. Агоністично-дуалістичний мотив. Антропоморфність праукраїнської міфосвідомості.

ТЕМА 61. КУЛЬТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ X-XIII СТ.

Передумови виникнення Київської держави. Формування культури Київської Русі. Давньоруське язичництво IX-X ст. Поширення християнства. Проблема взаємодії офіційного християнства і пластів народної культури. Трагування цього процесу в сучасній українській культурології. Поєднання народного світобачення і ідеалів християнства. Узгодження стародавніх обрядів з нормами християнського ритуально-культового життя. Пристосування християнського календаря до річного циклу народних свят.

Давньоруська суспільно-політична система і регіональні особливості культурного розвитку населення України в XI-XII ст. Загальноруська та регіональна свідомість. Тривале збереження місцевої своєрідності. Ієрархічна етнічна структура давньоруського суспільства.

Релігійне життя, богословська, і суспільно-політична думка. Культурно-просвітницька діяльність Ярослава Мудрого. Розвиток освіти. Три типи шкіл: палацова, "книжного вчення", світська. Оригінальна творчість давньоруських авторів: Іларіона, Феодосія Печерського, Нестора, Кліма

Смолятича, Кирила Турівського та ін. Дві течії суспільної думки: містично-аскетична і світська. Основні риси світоглядного синкретизму. Дуалізм людини Київської Русі.

Розповсюдження теології візантійської церкви. Ставлення до античної думки в давньоруському суспільстві „Гуманістичні ідеали на Русі. Взаємодія язичництва і елементів античного класичного спадку. Становлення ранньогуманістичної традиції. Орієнтація церкви на ортодоксальний містицизм. Народна культура як підґрунтя великокнязівської влади. Моральні максими в творчості літописців і давньоруських авторів. Ідея служіння суспільству. Суспільно-корисний ідеал людського буття. Світогляд і творчість Володимира Мономаха. Возвеличення людини та її розуму.

Архітектура і образотворче мистецтво. Розвиток синкретично-міфологічного шару в культурі та побуті, усній народній творчості, господарстві і політичному житті.

ТЕМА 62. СТАРОУКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА XIV-XVI СТ.

Загальні умови розвитку. Особливості становища українських земель у складі Князівства Литовського. Вплив Кревської унії 1365 р. Обмеження прав українського населення. Асиміляція української знаті панівною державою. Риси занепаду православної церкви: відсутність організації і дисципліни, корупція, застарілі програми навчання.

Ренесансно-реформаційні ідеї в Польщі та їх проникнення на Україну. Лютеранство, кальвінізм, чеські брати, антитринітарії. Критика основних догм християнства. Основна ідея - читання Святого Письма живою мовою. Вибір своїх шляхів до Бога. Духовна діяльність християнських церков на Україні в XIV-XVI ст. Побутово-щоденний та догматично-богословський рівні релігійного світогляду. Прилучення України до неоплатонізму та ісихазму. Діяльність Києво-Печерського монастиря, Богумільські ересі на Україні. Перекладні богословські твори та їх поширення. Принцип рівності всіх людей перед Богом. Книги "жидовствуючих". Світоглядні уявлення стригольників.

Козацтво і утвердження культурної самобутності українців. Втрата власної еліти. Григорій Ходкевич, Юрій Слуцький, Андрій Курбський. Повчальні моменти у діяльності Костянтина Острозького. Розвиток науки і книгодрукування. Реформаційно-гуманістичний характер братського руху. Діяльність Юрія Рогатинця. Основні положення творчої спадщини І.Вишенського. Два напрямки в світоглядній думці України.

Право. Архітектура. Нове мистецтво. Києво-руський і ренесансно-бароковий типи української культури. Ідеї соборності, софійності і моральної відповідальності людини. Міста як центри ренесансної творчості. Процес диференціації в мистецтві. Переборення традиціоналізму. Образ людини в іконі XVI ст. Поява нових жанрів: портрету, історичного живопису, пейзажу.

ТЕМА 63. КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.

Суспільно-історичні зміни на Україні в кінці XVI - першій половині XVII ст. Визвольна боротьба та утворення гетьманської держави. Причини соціальних протиріч і неоднозначна оцінка форм їх розв'язання. Високі патріотичні мотиви і елементи анархії та руйнування в селянсько-козацьких повстаннях, військова сила українського козацтва як гарант нових культурних досягнень. Вирішальна роль П.Конашевича-Сагайдачного у відродженні національно-культурного поступу.

Релігійне життя, школи, освіта, наука. Роль і значення Берестейської унії 1596 р. Діяльність уніатської церкви як один із шляхів боротьби за збереження власної культурної традиції. Релігійне життя і його оцінка через призму інтересів католиків, православних, уніатів і протестантів. Форми вирішення суперечок між цими конфесіями. Чернече життя. Нові монастирі як центри духовної культури. Заснування нових шкіл в Луцьку, Кам'янці, Києві. Школа при Києво-Печерській Лаврі. Йов Борецький, Мелентій Смотрицький, Касіян Сакович та їх місце в українській науці і освіті. Діяльність і творчість Петра Могили.

Реформа братської школи. Освітня система Києво-Могилянського колегіуму. Богословські книги та наукові твори: "Зерцало богословія" Кирила Транквіліона Ставровецького, "Тренос" Мелентія Смотрицького, "Грамматика" Лаврентія Зизанія та ін. Початки формування української літературної мови. Полемічна література, ораторсько-проповідницька проза. Початки драматургії. Історико-мемуарна проза. Нові жанри.

Архітектура і образотворче мистецтво. Музика. Кафедральні собори і усипальниці знаті. Будівництво фортець в Етюдах, Золочові, Підгірцях та ін. Храмове будівництво. Споруди високого

мистецтва в Золочові /1627 р./, Жовкві /1618 р./, Тереховлі /1635 р./ та ін. Новий зміст і якісний діапазон скульптури. Монументальна скульптура Львова. Народні думи та історичні пісні. Народна пісня про Сагайдачного. Духовне обличчя народу в його пісенній творчості.

ТЕМА 64. УКРАЇНСЬКА БАРОКОВА КУЛЬТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТ.

Історичні умови розвитку української культури. Україна в системі геополітичних інтересів Польщі, Росії, Туреччини. Сутнісні риси і характеристика правління Б.Хмельницького, І.Виговського, Ю.Хмельницького, П.Тетері, І.Брюховецького, П.Дорошенка, Д.Многогришного, І.Самойловича, І.Мазепи та ін. Україна як арена безперервної боротьби проти внутрішніх і зовнішніх ворогів. І.Мазепа як політик і меценат української культури.

Освіта на Україні і Європейська традиція. Три етапи у розвитку гуманізму в Україні. Розвиток української філології. Праці Л.Зизанія, М. Смотрицького, П. Боринди. "Словенська граматика" І.Ужевича. Києво-Могилянська академія як центр науково-філософської думки. Праці Й.Кононовича-Горбацького, М.Козачинського, Д.Гунтала, М.Довгалевського та ін. Літературне бароко на Україні. Поєднання культур середньовіччя та ренесансу. Увага до народної поезії та фольклору. Циклізація віршів, різноманітна духовна пісня. Світська віршована поезія бароко. "Емблематичні вірші", епіграми". Переобтяженість прикрасами літератури І.Величковського, С.Яворського. Образ одухотвореного воїна і лицаря-філософа в постаті козака.

Козацтво як носій нового художнього смаку. Демократична ідея козацького собору. Зовнішня експресія архітектурної пластики барокової храмової побудови. Ідея національної монархії і її відображення в поезії, образотворчому мистецтві, архітектурі. Проблема успадкування давньоруської князівської влади українським козацтвом. Ідея української державності в гетьманських соборах: Троїцький собор в Чернігові /1695 р./, собор Мгарського монастиря /1692 р./, Богоявленський собор Братського монастиря /1693 р./ та ін. Вимога олюднення і гуманізації історії в народній культурі.

Образ Матері Вітчизни. Нові моральні цінності в традиційному християнстві. Героїко-лицарська поезія: І.Домбровський, І.Нерунович. Культ сильної людини.

ТЕМА 65. СТАРОУКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА XVIII СТ. ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Загальні умови культурного життя в Україні у XVIII ст. Поглинання Гетьманщини Російською імперією. Три основні мети російської централізованої політики на Україні. Діяльність Малоросійської колегії. Соціально-економічні зміни під час правління Катерини II. Українські землі під владою польських магнатів. Наслідки приєднання Галичини і Буковини до Австро-Угорщини.

Освіта на Лівобережні і західно-українських землях, школи при монастирях і церквах. Братські школи. Демократичні риси в діяльності шкіл на території українських полків. Освіта на західно-українських землях. Діяльність греко-католицької церкви і духовенства. Уніатські школи. Реформи Комісії Народної Едукації /1173-1775/. Шкільна реформа 1777 р. Три види народних державних шкіл: нормальна, головна, тривіальна. Реформи Йосипа XI. Українські католицькі вчені, єпископи, письменники. Генеральна Духовна Семінарія як осередок національного відродження. Діяльність Руського інституту у Львові. Києво-Могилянська Академія у XVIII ст.: основні тенденції розвитку. Вихованці академії в умовах Російської імперії.

Нові історичні дослідження, "Козацькі літописи". Літературно-художнє та науково-філософське життя. Орієнтація на науку Нового часу. Проблеми, теорії пізнання. Розуміння людини як суб'єкта морального життя. Ідеї суспільного прогресу. Філософія і світобачення Г.С. Сковороди.

Риси пуританської поміркованості і аскетичної духовності в літературі і мистецтві XVIII ст. Творчість І.Неруновича і С.Дівовича. Новий одухотворений християнський аскетизм. Інтерес мистецтва до теми душевної роздвоєності. Тема розпарування в розумі І.Баракович про домінуючу людської душі. Містифікація, ідеалізація і романтизація природи. Архітектура як ірраціональний образ світу, втілений в камені. Поетичність і одухотвореність українських архітектурних комплексів. Взаємодія елітарного і народного початків в українському мистецтві. Діяльність Р.Заборовського. Пам'ятки світського будівництва.

Нові стилі в церковному розписі. Високий ступінь різьби по дереву, гравєрства, Богородчанський іконопис. І.Щирський і О.Тарасевич - основоположники міднориту і оформу на Україні.

К.Розумовський і розвиток українського музичного мистецтва. Вплив європейських традицій і народної культури на творчість А.Веделя, М.Березовського і Д.Бортнянського. Культура церковного співу на Україні.

ТЕМА 66. УКРАЇНЬСЬКА КУЛЬТУРА ХІХ СТ.: ДУХОВНО-НАЦІОНАЛЬНЕ ПРОБУДЖЕННЯ

Загальні умови розвитку української культури в ХІХ ст. Політика урядових кіл Росії та Австро-Угорщини на українських землях. Вплив війни 1812 року і подій 1848 року на світогляд населення. Основні принципи внутрішньої політики російського уряду. Укази 1863 і 1876 рр. та їх значення. Реформи 60-70-х років в Росії та їх вплив на розвиток українського суспільства. Громади.

Церква і релігійна думка в Україні ХІХ ст. Культурно-освітня діяльність церкви. Церковне добродійництво. Система духовної освіти. Монастирські публічні школи. Діяльність "Руської трійці". Граматика української мови І.Могилиницького /1629 / і І.Лозинського /1846/. Харківський та Київський університети як центри національно-культурного відродження. Наукова і літературна спадщина П.Гулака-Артемівського, О.Потебні, І. Гредевського, М.Костомарова.

Класицизм в українській літературі. Нові літературні ідеали. Просвіченість і національне почуття. Підхід до єдиної літературної мови. Вплив романтичного світогляду. Ставлення романтиків до світу, людини і Бога. Близкість до вищих сфер буття. Компоненти науково-філософського світобачення романтиків в українській літературі, етнології, мистецтві. Національне минуле і сучасність як вияв "народного духу". Діяльність М.Макилювича, А.Метлинського, П.Куліша, Я.Головацького та ін.

Філософсько-наукові школи України ХІХ ст. О.О.Козлов про абсолютне духовне начало. Вчення про загальноєдиний духовний організм О.М.Гілярова. Обґрунтування М.й.Гротом ідеї безсмертя душі. Свідомість як основа внутрішнього буття Всесвіту. Наукова спадщина В.Б.Зеньковського. Розвиток філософії в Київській духовній академії. Національні традиції і загальнолюдські вимоги в творчості Т. Г. Шевченка. Україна як екзистенціальна категорія і стан буття в трактуванні Т.Г.Шевченка.

Українська культура ХІХ ст. Період класицизму і реалізму. І.Мартос, Л. Позен. Живопис. Українські художники і Петербурзька Академія Мистецтв. Творчість В.Боровиковського, К.Головачевського. Станковий живопис: пейзажі, портрети, історико-батальний і побутовий жанри. Б.Тропінін, В.Штернберг. Київська малювальна школа: В. Мурашко, В.Пимоненко, О.Сластіон та ін. Поширення романтизму в музичному мистецтві. Творчий світ С.Гулака-Артемівського. М.В.Лисенко і його внесок у розвиток національної музичної культури. Театральне мистецтво на Україні ХІХ ст.

ТЕМА 67. УКРАЇНЬСЬКА КУЛЬТУРА КІНЦЯ ХІХ-ПОЧ. ХХ СТ..

Галицьке відродження. Іван Франко. Вплив Драгоманова на галицький рух, Михайло Павлик та Іван Франко, початок їхньої громадської діяльності та відданість соціалістично-революційним ідеям. Іван Франко: походження та освіта, суспільна діяльність і життєвий шлях, робота в організації народної просвіти. Світогляд Франка, його філософські та суспільно-політичні погляди, ставлення до національного питання. Літературно-поетична творчість. Наукова творчість Франка. Її зв'язок з сучасною йому європейською наукою. Роль І.Франка як оновлювача української культури. Життя і творчість Ольги Кобилянської. Життя і творчість Василя Стефаника. Декаданс: "Молода муза".

Розвиток суспільно-історично-літературознавчої науки і громадсько-політичної думки. Михайло Грушевський. Посилення зв'язків між українськими культурними діячами Галичини і Подніпров'я. Обстоювання Юліаном Бачинським ідеї об'єднання всіх українців в незалежній державі. Переїзд до Львова Михайла Грушевського, його наукове формування, світогляд, початок науково-педагогічної діяльності. Підготовка і видання фундаментальної "Історії України-Руси". Реорганізація Грушевським Наукового товариства імені Т.Г.Шевченка у фактично українську академію наук, наукова діяльність цього товариства на межі ХІХ-ХХ ст. Подальший розвиток української етнографії та історії: Олександра Єфіменко, Дмитро Дворницький, Дмитро Багалій. Українське сходознавство: Агатенгел Кримський, його життя і наукова та літературно-поетична діяльність. Розвиток літературознавства: Сергій Єфремов і Володимир Перетц. Досягнення археології: Вікентій Хвойка. Політичний лібералізм: Українська загальна організація. Революція 1905 р. в Україні та її суспільно-політичні й національно-культурні наслідки, відновлення книгодрукування українською мовою. Українські політичні організації в Державній Думі, їх діяльність. Післяреволюційна російсько-

імперська реакція щодо українського руху.

Оновлення української літератури. Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Володимир Винниченко. Соціальна, селянсько-етнографічна орієнтованість українського реалізму другої половини XIX ст., його дисонанс із загальноєвропейськими тенденціями літературного процесу кінця XIX –початку XX ст. Тематичне і стилістичне оновлення в межах галицької літературної традиції (Франко, Кобилянська). Криза народницької свідомості та оновлення української літератури в Подніпров'ї, вихід на рівень світової культури і загальнолюдських проблем, проблематики особистісного буття.

Володимир Винниченко: життя, світогляд, творчість. Ранні реалістичні твори. Посилення значення психологічної проблематики, орієнтація на антропоцентричний світогляд. Оновлення української літератури в контексті загальноєвропейського художнього поступу.

Театр і музичне життя. Розвиток української музики й театрального життя на Подніпровській Україні на межі XIX-XX ст. Народність у музиці й побутова тематика театру. Українське музично-театральне життя в Галичині; Соломія Крушельницька. Розвиток української оперети (М.Вербицький, С.Воробкевич), оперного і хорового мистецтва (П.Сокальський. А.Вахнянин, М.Лисенко), подальший розвиток музичної фольклористики й музичної творчості. Видатні композитори (М.Лисенко, Я.Степовий, К.Стеценко, С.Людкевич) й диригенти (О.Кошиць). Виникнення в Києві Музично-драматичної школи М.Лисенка (1904 р.) та стаціонарного драматичного та оперного театру М.Старицького (1907 р.).

Образотворче мистецтво та архітектура. Розвиток історико-побутово-етнографічного живопису. Монументальний живопис стилю модерн. Георгій Нарбут як найвидатніший український графік початку XX ст., його життя і творчість, зв'язок з фольклорною стихією і модерністське спрямування пошуків. Найвидатніші західноукраїнські художники початку XX ст.: І.Труш, О.Новаківський, О.Кульчицька, А.Монастирський. Розвиток скульптури, встановлення пам'ятників діячам культури в містах України: І.Котляревському в Полтаві, М.Кропивницькому на могилі у Харкові. М.Гоголю в Ніжині, А.Міцкевичу у Львові. Розвиток архітектури, зокрема в електичному стилі й стилі модерн: В.Городецький, А.Щусев, П.Альошин. Тенденція до об'єднання творчих сил в українському образотворчому мистецтві.

ТЕМА 68. УТВЕРДЖЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В 10-20-ТІ РОКИ XX СТ.

Розвиток науково-технічної освіти й природничих наук, фізичні й хімічні лабораторії. Життя, світогляд, творчість Володимира Вернадського, його геохімічні дослідження, багатотомна праця “Досвід описової мінералогії”. Зв'язок української науки з російською та європейською. Утворення наукових шкіл в Україні.

Етносоціальна структура в Україні. Кількісне й культурне зростання української національної інтелігенції. Ліберальна орієнтація в політиці. Більшовицький переворот і Центральна Рада, її стабілізуюча роль. Перемоги більшовиків і утворення УРСР. Крах української соціалістичної ідеології. Українська політична еміграція та ідейно-політична орієнтація на українських землях, що ввійшли до складу Польщі. Дмитро Донцов: життя, світогляд, творчість і діяльність, ідеологія “Інтегрального націоналізму”. В.Липинський: погляди на майбутнє України. С.Єфремов.

Зрушення на рівні народної свідомості та побутової культури протягом першої чверті XX ст. Діяльність Української автокефальної православної церкви. Більшовицька ідеологія в Україні і поширення “національного комунізму”; атеїстична пропаганда. Криза традиційної народної культури. Політика українізації в 20-ті роки, підвищення значення національної інтелігенції, формування в її середовищі національної елітарної культури.

Українська література та сценічне мистецтво. Кіно. Ідейно-політична боротьба та оновлення української літератури. Микола Хвильовий: життя, духовна еволюція й культурна орієнтація. Літературні гуртки лівого напрямку: “Пролеткульт”, “Плуг”, “Гарт” та ін. Життя і творчість у 10-20-ті роки Павла Тичини, Василя Еллана-Блакитного, Михайла Драй-Хмари, Євгена Плужника, Володимира Сосюри, Миколи Бажана. Гурток київських неокласиків, їхня ідейно-культурна орієнтація на вищі світові досягнення. Тенденції в розвитку прози: Григорій Косинка, Валер'ян Підмогильний, Юрій Яновський, Андрій Головка; художнє осмислення революції та її наслідків. Футуризм в українській літературі. Драматургія Миколи Куліша: модерністська форма і трагікомічне трактування нової радянської дійсності. Новаторське сценічне мистецтво: Лесь Курбас, його життя,

творчість, світогляд: театр “Березіль” в українському культурному житті. Становлення української кінематографії: життя, світогляд, творчість Олександра Довженка. Розквіт і внутрішня криза національно-революційної, української культури протягом 20-х рр., хитке становище ліберальної культури. Початок тотального партійно-ідеологічного наступу на літературу.

Образотворче мистецтво й архітектура. Українське образотворче мистецтво напередодні 1917 р.; Київське художнє училище, його викладачі й підготовка діячів образотворчого мистецтва та архітектури. Розвиток художньої освіти: Українська державна академія мистецтв. Київський інститут пластичних мистецтв (1922) і Київський художній інститут (1924). Оновлення українського образотворчого мистецтва, футуристичні та експресіоністичні захоплення та експерименти. Візантизм. М.Л.Бойчук і його школа. Пейзажний живопис. Натюрморт, портрет. Розвиток сюжетного живопису та підпорядкування його партійній ідеології. Розвиток архітектури: конструктивістські тенденції. Руйнування історико-архітектурних пам’яток.

Розвиток науки та освіти. Утворення Української академії наук. Секції Академії наук та їх наукова діяльність. Історико-філологічна секція (Грушевський, Кримський, Багалій, Слабченко, Єфремов, Перетц, Лобода, Новицький тощо). Суспільно-економічна секція (Василенко, Воблій). Фізико-математична секція: математика (Граве), фізика (Крилов), хімія (Писаржевський Кістяківський). Розгром УАН. Система вищої освіти, її підкорення партійному диктату й більшовицькій ідеології.

ТЕМА 69. СУПЕРЕЧНОСТІ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ДОБИ ТОТАЛІТАРИЗМУ (30-80-ТІ РОКИ).

Остаточне руйнування традиційної системи народної культури, відтік селянських мас у видобувну промисловість і на будівництво. Припинення “українізації” та розгром української елітарної культури інтелігенції. Репресії щодо діячів культури, адаптація певної її частини до нових умов. Утвердження тотального партійно-ідеологічного диктату над культурою та її деградація внаслідок цього протягом 30-х років.

Поділ Польщі і приєднання до УРСР, Галичини й Волині, Північної Буковини і приморської смуги між Дністром і Дунаєм. Суперечливі для української культури наслідки встановлення нової влади в Галичині: українізація системи освіти, з одного боку, і репресії інтелігенції – з іншого. Масові депортації, початок організації опору. Розкол в ОУН: “мельниківці” і “бандерівці”, розбіжності в ідеології і політичній спрямованості. Значення цього факту як передумови досягнення нового рівня національної інтеграції. Повоєнний радянський терор і національний опір у західних областях. Ліквідація греко-католицької церкви. Криза і поразка ідеології “інтегрального націоналізму”.

Суспільні процеси в повоєнні роки. Розвиток освіти і науки. Посилення ідеологічного тиску і репресій щодо культури в повоєнні роки, спрямованість жданівських “постанов”. Тотальний ідеологічний диктат у системі освіти. Науково-технічні досягнення в повоєнні роки в Україні. Хрущовська “відлига”. Подальший розвиток природничих і фізико-математичних наук, науково-технічні і медичні досягнення. Виникнення нових наукових галузей, зокрема кібернетики. Повільні зрушення в системі гуманітарних наук. Брежневська реакція на зрушення хрущовських часів у СРСР. Українофільська орієнтація Шелеста. О. Богомолець, Е. Патон, О. Антонов, В. Глушков, М. Амосов, П. Копнін, О. Білецький, І. Крип’якевич, Ф. Колесса, М. Возняк. Розвиток українознавчих дисциплін у 60-ті роки та їх розгром на початку 70-х. Викривлення української історії в офіційній історіографії. Політика русифікації за часів Щербицького. Тотальний ідеологічний диктат у сферах філософії й гуманітарних наук. Певні позитивні зрушення в них: звернення до проблематики філософії людини, філософії природознавства, розвитку філософської думки в Україні, зокрема спадщини Києво-Могилянської академії і Сковороди; широкомасштабні археологічні дослідження та їх попередні узагальнення; вивчення історії й культури Київської Русі. Суперечливий характер наукового розвитку протягом 50-80-х рр.

Література, кіно, сценічне мистецтво. Нормативність соцреалістичного канону й впливи політико-ідеологічних змін. Певне оновлення за часів “відлиги” творчості офіційно визнаних поетів (Тичини, Рильського, Сосюри, Бажана). Розвиток поетичного перекладу (Рильський). Оновлення літератури з приходом до неї нового покоління в 60-ті рр. (Павличко, Драч, Ліна Костенко та ін.). Розквіт української кінематографії (Параджанов, Миколайчук) у 60-ті та його занепад у 70-80-ті рр. Український театр: орієнтація на побутову драму.

Культурна опозиція ідеологічному диктаторові й непідцензурна культура. Національно-

демократичний рух у Києві та Львові в 60-70-ті роки. Початковий зв'язок його з соціалістичним світоглядом (Григоренко, Руденко) та поступове відмежування від нього (Лук'яненко, Чорновіл, Дзюба, Мороз). Вільна нецензурна українська поезія (Симоненко, Стус). Українська Гельсінська група: ідейна спрямованість на ідеали прав людини, її місце в контексті загальносоюзного руху опору партійній диктатурі. Зв'язок українського й російського дисидентства в Києві (В.Некрасов). Загальна криза соціалізму й дискредитація офіційної ідеології.

Образотворче мистецтво та архітектура. Соцреалістичний канон і образотворче мистецтво, його жанрово-стилістичне звуження порівняно з мистецтвом першої третини ХХ ст. Панегіризм Сталінові й радянській владі, прославлення приєднання України до Росії. Поступове подолання жорстких соцреалістичних меж, розвиток позаідеологічної тематики – пейзаж, натюрморт тощо. Тематичне й стилістичне оновлення образотворчого мистецтва в 60-ті роки. Образотворче мистецтво в 70-80-ті роки.

Музична культура, балет. Розвиток музичної культури та балетне мистецтво. Хорові капели й танцювальні ансамблі. Традиційне естрадне виконання та оновлення української пісні (Івасюк). Народні ансамблі. Неофіційна музична молодіжна культура 70-8—х рр. Л.Грабовський, Л.Ревуцький, Б.Лятошинський.

Посилення ідеологічного вакууму і пожвавлення релігійного життя. Загальне розчарування у соціалістичних ідеях у 70-8—ті рр., дискредитація офіційної партійної ідеології. Альтернативні ідеологічні течії, західні й східні впливи на світогляд. Підпільна діяльність греко-католицької церкви у західних областях. Активність баптистів, адвентистів. Свідків Ієгови тощо. Поширення серед інтелігенції уваги до західних (психоаналіз, екзистенціалізм) і східних (йогоа, дзвен-буддизм) течій. Активізація діяльності Української автокефальної православної церкви. Підвищення авторитету українських християнських церков: УАПЦ і ГКЦ.

Культурне життя української діаспори. Географія української діаспори поза межами колишнього СРСР. Часописи й періодичні видання. Українські освітні заклади, церковні організації, культурні об'єднання. Емігрантська література, мистецтво, музика і виконавче мистецтво, наука. Українці в культурному житті США, Канади, країн Європи, Південної Америки, Австралії. Діяльність української служби радіо “Свобода”. Культурні зв'язки між Україною і діаспорою, їх посилення наприкінці 80-х рр. “Східна діаспора” – в межах колишнього СРСР. Українці в Москві, Казахстані, на Кубані, в Сибіру, на Далекому Сході, спроби активізувати їхнє національно-культурне життя наприкінці 80-х – на початку 90-х років.

ТЕМА 70. ВІДРОДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ.

Українське суспільство та українська культура в роки боротьби за державну незалежність. Передумови пробудження українського суспільства в другій половині 80-х рр.: поступове накопичення національно-культурного потенціалу при дискредитації офіційної ідеології й системи партійно-радянських цінностей, падіння життєвого рівня. Пошуки суспільно-економічної, громадсько-політичної та ідейно-культурної альтернативи. Суспільний і культурний контекст “перебудови” в Україні. Діяльність української демократичної інтелігенції. Консолідація національно-демократичних сил, утворення нових політичних партій, їх політичні, культурні програми..

Національно-культурний рух другої половини 80-х – початку 90-х років. Боротьба за культурно-мовне відродження. Товариство шанувальників української мови і його діяльність. Поезія та інші роди художньої літератури, загострення в них суспільно-політичної та активізація національно-історичної спрямованості. Зміни в образотворчому мистецтві. Авангардистські течії й національна тематика. Молодіжна музична рок-культура та її українізація. Відмова від принципів соцреалізму, стилістичне й тематичне оновлення культури. Початок зрушень у сфері гуманітарних наук. Зв'язки з діаспорою та посилення культурних впливів з її боку. Переорієнтація світогляду національної інтелігенції на альтернативні, щодо партійно-радянських, духовні цінності. Відродження релігійного життя; діяльність греко-католицької та автокефальної православної церкви.

Незалежна держава й національна культура. Суспільно-політичні сили та їх боротьба в першій половині 90- рр.. Співвідношення суспільно-політичних сил з соціально-економічною та національно-мовною структурами України, релігійною ситуацією та традиціями окремих регіонів.

Ідейно-ціннісна орієнтація провідних суспільно-політичних сил; боротьба національної та суспільно-класової ідеологій на сучасному етапі, ідейна орієнтація на загальнолюдські цінності та права людини.

Україна як соціальний організм з певною структурою соціально-політичних відносин і спільністю інтересів її громадян. Об'єктивний характер культурно-мовної консолідації її населення та утворення власного ідейно-інформаційного поля в межах власної держави. Посилення загальноукраїнської громадської свідомості й збереження національної свідомості та культурної самобутності окремих етнічних груп. Проблема співвідношення української і російської (російськомовної) культур в сучасній Україні в цілому і в окремих регіонах. Необхідність якісного оновлення сучасної української культури, виведення її на світовий рівень відповідно до запитів сучасної людини індустріального суспільства.

Напрями оновлення української культури за умов державної незалежності. Ідейно-ціннісний контекст сучасної культури – орієнтація на людину та її права і свободи. Крах і доведення неефективності соціокультурних систем, побудованих на ідеї примату спільності над собою, їх антидуховність і культурна неспроможність. Особистість як фундаментальна цінність сучасної цивілізації. Рівні сучасної світової культури. Масова культура та її специфіка в різних типах сучасних суспільств. Елітарна культура. Мистецтво, наука, філософія, релігія в сучасному світі та їх специфіка в Україні. Проблеми міжкультурного діалогу в сучасному світі. Екологічна проблема, її світові масштаби. Специфічні проблеми культурного розвитку в Україні. Роль національної культури в утвердженні і розвитку незалежної держави.

Основні напрями оновлення і перспективного розвитку української культури в контексті гуманізації суспільних відносин і побудови правової держави, лібералізації економічного життя, подолання регіонально-сепаратистських тенденцій та екологічної кризи. Усвідомлення місця українського народу, його держави та культури у всесвітньо-історичному контексті, його глибинних і органічних зв'язків з іншими народами і культурами в минулі часи й сьогодні.